

PANUN pakinoita

75-vuotias H. Ahtela

Kuva: Kalevan kuva-arkisto

»Ääretön, miten sentään meri saattaa olla ihanan». Mutta sisämaan ilma on terveellistä ja nuoreksi tekevää, Kainuun eritoten!

Sitaatti on otsikossa mainitun H. Ahtelan. Tarkoin sanottuna se on hänen romaaninsa »Pohjolan rapsodia» ensimmäinen lause. Sitaattia seuraava lause tarkoittaa sitä, että tämän kirjoittajalla tuli nuorekkaan päivänsankarin, H. Ahtelan, rinnalla mieleen Suomussalmen ikknuorekas Ilmari Kianto. Tapai-

sittepa vain H. Ahtelan, niin hämmästyisitte hänen eloisuuttaan, elämänintoaan, temperamenttiaan. Tämäkö tyylikäs herrasmies 75-vuotias!

H. Ahtela on syntynyt meren rannalla, mutta suurimman osan elämästään hän kuitenkin on viettänyt sisämaassa, siitä neljännesvuosisadan Kajaanin Teppanassa, jossa puhelimen tavoittamattomissa tälläkin hetkellä elää ja vaikuttaa. Eipä sillä, että hän olisi merenrantaansa unohtanut. Ei vain, sinne vetää usein, kesäisin olletikin, sinne ja

siitä sitten jokivartta usein ylöskinpäin, aina tuntureille saakka.

»Pohjolan rapsodia». Joku voi suoraan sanoen, hämmästellä tätä romaanin nimeä. »Rapsodia» ilmestyi epäkiitollisena ajankohdasta, viimeisten sotiemme välissä, vuoden 1941 puolella. — Siksi se jäi paljon muun mieltä kuohuttaneen ja ajatuksia sitoneen varjoon, mutta se on aistosti Ahtelaa itseään, romaani rakkaasta Pohjolasta, jonka tämä metsien samoilija, filosofi ja taiteilija tarkoin tuntee. Sen ensimmäisellä sivulla levittäytyy eteemme tyyntyvä ihmeellinen meri, mutta sen sisäisivuilla tulvahtaa vastaamme erämaa. »Laajat ovat erämaat Kosson kylän ympärillä, korkeavaraiset, laajojen, silmäkantamattomien rämeitten halkomat, ja harvassa näkee sinisen savuviirun piirtyvän tummaa vaaran helmaa vasten.»

Meren rannalta, Tornioista, tämä taiteilija lähti ja Oulun lyseon kautta hän varttui aikamieheksi, antautui metsäalalle, uki hosomestariksi ja palasi Peräpohjolaan. Mutta vaikka hän on rakastanut metsiään, valtionkin metsiä niinkuin omiaan, ovat metsät, polut ja vesitiet samalla olleet hänelle taivaltamista taiteen tiellä. Vuosikymmenet ovat sitten kehittäneet herkkäsieluisesta, huomiokykyisestä, tiedonjanoisesta ja lahjakkaasta metsien samoilijasta nykyisen Teppanin hieman yksinäisen, mutta kuitenkin seurallisen kirjailija-taiteilijan ja arvostelijajattelijan. Aivan sattumalta tuli äsken käteeni edesmenneestä

»Kuvasta» leikattu kokosivun poikki ulottuva kuva, joka esittää erästä taiteilijakotia Kainuussa. Tuon paljon puhuvan interöörikuvan näkeminen herättää monia mieluisia mielikuvia,

joten voin hyvällä omallatunnonla allekirjoittaa kuvan lähettäjän sanat — on muodostunut keskukseksi, jossa monet taiteilijat ja taiteenharrastajat matkojensa varrella mielellään poikkeavat.» Takkavalkeahetki illan tullen, elävä tuli, kahvi, vapaasti uriaan etsivä keskustelu, joka räiskyilee välillä kuin tuli takan puissa, välillä puree syvälle asiain ytimeen, välillä hiipuilee hiljaisin miettein ja lausahduksin niinkuin hiillos. Monet asiat käydään tuollaisena iltana läpi, muistellaan Justus Montellia, Muonion merkkimiestä ja merkillistä miestä, Tornionjoen lohenpyyntiä ja tervankuljetusta, lyseon vanhaa Heilaakoskea, itseään Anttia, Helena Schjerfbeckiä, puhutun kirjoitusta, Kajaanin taiteenharrastuksista ja taiteesta, seminaarilaisista ja seminaarin lehtoreista. Vähähän minä näistä muistan ja liian vähän tiedänkin, mutta siinäpäähän opin. (Muistaakohan H. Ahtela eli siis Einar Reuter, miten hän Taivalkoskella poikamiehenä ollessaan keräsi lapsia kelkkamakeen ja antoi vielä karamelliä vaj lakristaako antoi! Joku siellä Taivalkoskella kertoi, Hemmon saunassako tuo tapautui vai missä.)

Harvassa minä näin monipuolisia ja moniharrastuksisia ihmisiä olen tavannut. H. Ahtela kirjoittaa kritiikkiä, taidekritiikkiä enemmän kuin kirjallisuuskritiikkiä. Sitäpaitsi hän on taide-esseisti, taiteemme ja myös ulkomaisen hyvätuntija, ankara herra kyllä arvostelussaan, oman mielipiteensä sanova, mutta minun mielestä ihmisellä on sellaiseen oikeuskin, kun hän on tinkimätön myös itsensä suhteen. Sitä on H. Ahte'a ennen kaikkea taidemaalarina. Helena Schjerfbeckin elämäntyön ihailijana ja

ymmärtäjänä nuoruudesta alkuen on hän kehittännyt oman taiteellisen makunsa erikoisesti henkisen ja taiteellisen oppiäntinsä hengenheimolaisia ymmärtämään. Samanlaisella ylpeydellä kuin hän vieraalleen esittelee Schjerfbeckin töitä, kuten ensimmäistä taideostoaan »Halakopoikkaa», samanlaisella ylpeydellä ja lämmöllä näyttää hän esim. Aimo Kanervan töitä, Helvi Hämäläisen pieniä veistoksia jne. Tiedän myös, että kajaanilaiset maalarit ikään, sukupuoleen ja säätyyn katsomatta ovat saaneet nestoristaan tukea, jos he vain ovat olleet rehellisiä pyrkimyksissään. H. Ahtela on maalannut koko ajan myös itse, milloin enemmän, milloin vähemmän, mutta paljon ei koskaan. Koko ajan hän on etsinyt, välillä mielestään löytänyt ja taas lähtenyt etsintäretkelle. Niinkuin viisas ihminen elämänsä ehtoopuolella tietoisesti jättää pois yhtä ja toista turhaa koreutta, turhia sanoja, turhaa seurannepitoa, niin on Ahtela taiteilijana jättänyt pois kiekuran ja vänykrän toisensa, vieläpä värinkin toisensa jälkeen päätyen nykyiseen monia aluksi hämmästyttävään, kaikkia hämmästyttävään yksinkertaisuuteen, pelkistykseen. Mutta siihen mahtuukin sitten koko Pohjolan suuruus, meren ja erämaan avaruus. Taivashan on avara kaiken yllä!

Herttainen ja kohtelias keskustelutoveri Einar Reuter voi H. Ahtelana kirjoittaessaan olla terävä ja kirpeä, mutta päivälehdet niinkuin taidelehdetkin olisivat paljon vailla ilman hänenkaltaisiaan kriitikoita. Tällaisina he juuri ovat maan suola (ja pippuri).